

05.06.2015 г.

Национална конференция на ББИА 2015

Юбилейна XXV национална годишна конференция
4 и 5 юни 2015 г., Стара Загора:

ВИЗИЯ ЗА БЪДЕЩЕТО НА БИБЛИОТЕКИТЕ В БЪЛГАРИЯ

http://www.lib.bg/index.php?option=com_content&task=view&id=993&Itemid=112

<http://elearn.uni-sofia.bg/mod/page/view.php?id=68218>

**Съществува ли библиотечно-информационна
политика в България – поглед върху 25 годишен
период.**

**Реквием за библиотеките, или настроение за
бъдещето?**

Проф. д-р Александър Димчев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме

В своя доклад авторът прави критичен анализ за политиките за период от 25 г. – времето на т.нар. "нескончаем преход". В него се очертават стратегиите, или липсата на такива от страна на държавата, на неправителствени организации, на националноотговорни институции.

Акцент ще бъде поставен и върху представители от т.нар. „троянска крепост“, които доведоха до неудачи в българския библиотечен сектор – поради липса на компетенции и на отговорни действия.

Ще бъдат представени и добри политики, в резултат на което библиотечния ни сектор успява да поддържа определено ниво. В това отношение адмирации заслужават ББИА, няколко отговорни проекта, създадени и подкрепени от професионалистите в нашата страна, както и библиотекарите, които се борят за своите потребители и библиотеки.

Уводни думи – нещо като пред раздяла?

Когато един човек е накрая на своя професионална кариера той се опитва да направи ретроспекция на времето, в което е живял и творил. Това време (нашето и моето) беше много интересно, динамично и изпълнено с много вдъхновение, дела, разочарования, трудни дни, незабравими моменти и надежди - за нас участниците в събитията. Бихме желали да има с какво да се гордеем и да има нещо добро след нас. Защото това е логиката на човешкия живот – да оставиш следа. Определено мога да кажа, че съм удовлетворен в значителна степен за това, което с много труд и любов успяхме да направим за българските библиотеки, за техните потребители, за хората в нашата страна... Разбира се, оценката ще дойде след години.

В такива моменти обикновено се „героизират“ определени събития, процеси и фигури. Всеки се стреми да говори за сторени неща, с очакваните да имат своето продължение, да бъдат споделяни от нашите следовници. Да си тръгне с гордо вдигната глава! Тези задължения и мечтания произтичат и от факта, че в рамките на една обществена дейност са включени много лица и институции, към които пишещите подобни анализи изпитват благодарност, възхищение, преклонение за положените усилия, понякога и известен гняв за пропуснатото. Защото трябва да бъдат зачетени безсънните нощи, копнежите, старанието. Да бъдат обмислени и игнорирани несполуките, или човешките слабости. Обикновено в подобни моменти сме склонни да прощаваме. Също така да избягваме да не се превърнем в „заядливи човечета“.

Обмисляйки тезите и отговорността, която ми е отредена (може би вече като на ветеран) от нашата професионална организация (ББИА) да изнеса настоящия доклад трябваше да се съобразявам с подобни „енигми“. Най-сърдечно благодаря за уважението, към моя милост да получа честта да говоря пред Вас, тази високопрофесионална аудитория. Във важен

момент, когато отбелязваме четвърт век от началото на българската национална библиотечно-информационна организация.

Моля да ми бъдат простени определени пристрастия и думи, които някои ще немерят за неуместни. Не мога да изневеря на своя дух и аура, които следвах през всичките вече близо 40 години на попрището на библиотечно-информационното дело и на съпричастност към информацията и знанието.

Днес ще се опитам да представя пред Вас своята синтезирана „приказка“ за любимите ми библиотеки, за хората, които работят в тях. Бих желал всичко да бъде като в приказната фабула, да завърша с чудесни и оптимистични думи. Защо не и с насълзени очи от щастие. Само, че бих желал да напомня, че и при най-оптимистичните сюжети трябва да се мине през различни препятствия и чистилица. Поне мога спокойно да заявя следното – всички ние сме потопени във вихрушката на събитията. Това ще ни помогне да бъдем съмишленици, познавачи на случващото се и описаното в настоящия разказ. Надявам се и на известно снизхождение на уважаемата от мен аудитория.

Скъпи колеги и приятели,

Колкото и да ми се иска да представя събитията през последните 25 г. в библиотечният ни сектор като успешен преход, ще ми бъде трудно!

Защото познавам вашите болки и достойни дела, да задържаме кораба над водата. Ние плуваме в набраздено и развълнувано море, със своите подводни рифове, без ясни хоризонти и посоки, с не винаги добре обучени и коректни лоцмани. Надеждата ми, че навигираме в правилна посока се крепи на духа към креативност на преобладаващата част от българските библиотекари. На Вас, които със своята отговорност, достойнство и всеотдаденност към каузата на обществените интереси ни тласкат към очаквани, по-спокойни води и брегове. Библиотечните специалисти, които във времето на „българския нескончаем преход“ осъзнават своята мисия и важната социална поръчка, която изпълняват, независимо от неблагоприятните условия, в които е поставена колегията.

Какво се случва в нашия библиотечен сектор през периода – 1989-2015 г.? Какви са изводите и какво може да очакваме в следващите години - реквием за библиотеките, или настроение за бъдещето?

1. Социални предпоставки за развитие на сектора (1989-2015 г.)

За пишещия тези редове ставащото през годините най-точно би могло да бъде формулирано като диагноза: **институции срещу библиотеките. Защото липсата на държавност е стряскаща и деморализираща!**

Част от текста е ориентиран към дейността и нихилизма на определени организации, отговорни за културата и на техни представители по отношение на българските библиотеки, за които те носят национална отговорност, съгласно нормативните документи. В резултат, на което се стигна до днешната неблагоприятна картина за българското библиотечно дело.

В повествованието се отдава дан и се представят с положителен знак жестове на организации, показали своето уважение към българската библиотечна колегия. Добрите намерения заслужават признание!

Чрез настоящия доклад се бие тревога за постепенното намаляване и игнориране на значението и влиянието на библиотеките в държавата ни. Тази констатация е в резултат на отсъствието на последователни политики и стратегии за развитие на библиотечния сектор от страна на определени отговорни институции. Реално библиотеките са оставяни почти сами да се справят с проблемите и да оцеляват. Нерядко през годините институциите водеха тиха война и прилагаха подходи на финансов геноцид спрямо тях. Това е причина за формулиране и на втора теза като „битката“ срещу библиотеките и грамотността“.

А. Глобални и локални измерения, свързани с библиотечно-информационния сектор

Неблагополучията в библиотечния сектор рефлектират и се отразяват пагубно върху процесите на развитие на българската народност, дух и държава!!!

Не бива да се смята това като реплика, чрез която се преувеличава или прекомерно извисява ролята на библиотеките, информацията и знанието.

В последните години международни организация като ООН и др., вменяват на правителствата въпросите за важността на библиотечно-информационния сектор и за отговорността им към него. В техните документи се настоява и препоръчва разработване на националноотговорни програми за сектора, като неотменна част от развитието на икономиката. Тези изводи се налагат в условията на общество, функциониращо върху икономика на знанието.

В силно развитите държави библиотечно-информационния сектор се оценява и възприема като елемент от системата за националната сигурност и като гаранция за просперитет за обществото.

Особено активно вниманието, свързано с развитието на библиотеките се концентрира върху създаване на специализирани програми и стратегии, влагане на огромни ресурси, въвеждане най-активно на нови информационни и комуникационни технологии (ИКТ) във водещите държави в Европейския съюз, в САЩ и др. страни.

Изследванията на PISA сочат драстично изоставане на нашите деца в различните международни класации за грамотност и по отношение на възприемане, и възпроизвеждане на материала и знанията. Според специалистите, които се занимават с тази проблематика, част от причините се коренят и в липсата на подходящо библиотечно-информационно осигуряване на подрастващите. „Очевадно“ е, че negliжирането в развитието на библиотеките води да сериозни и негативни последствия за България, нейното население и за социално-икономическият ѝ просперитет. Нека да посочим само един факт - нашите ученици изостават и заемат непrestiжните след 50-те места в класациите на PISA (от 65 страни). Като резултат от игнорирането на подобни политики, трябва да бъдат посочени катастрофалните резултати през 2015 г. от тестовете при завършилите 7 клас – около 23 000 слаби оценки (от тях 14 939 по математика и 8154 по литература) от общо 61 207 ученици (от тях не са се явили 6902 деца). Кое то означава, че всеки трети и получил двойка. Учениците са изкарали най-ниските резултати от последните 6 випуска.

Няма как да е иначе, след като за 25 г. библиотеките в България са намалели с близо 60%. Училищните библиотеки, доколкото ги има са със затихващи функции. Над 70% от обществените библиотеки не са имали средства да набавят нова литература, разчитат на дарения. ИКТ навлизат мудро. За какво бъдеще да говорим...?

Б. Социална цена на българския преход

Поради невъзможността на хората, извършили „революционните промени“ през 1989 г. да предложат нов, успешен модел на развитие на обществото през годините на т.нар. преход се стигна до сериозна разруха в различните сфери на обществения живот в нашата страна, до ограбване на националния капитал и до неговото концентриране в една малка група от хора, със съмнителен произход и намерения.

В резултат на „обединяването“ и сключения „брак по сметка“ на „новопръкналия ни „елит“ се създаде и присъщата за него „нова светска култура“, водеща до „чалгализация“ на нашия живот...Беше формиран „мафиотско-олигархичен обществен модел“, който си изгради собствен илюзорен свят. **Най-стресиращото е обаче постепенната загуба на ценностната система на отделните индивиди и в цялото общество!!!**

Българският преход започна по подобие на подобни социални процеси, извършени в другите страни от т.нар. социалистически лагер в Централна и Източна Европа. Както в тях, той бе белязан с много ентузиазъм, силна воля за промени, страстни емоции, много позитивна енергия, надежда и желание да бъде изградена нова демократична система, носителка на ценностите на народи, с вековни традиции в това отношение, както и на изконни ценности, потискани дълги години от режима наложен в продължение на 45 години в България. Също така с желание да бъдат съхранени и добри неща, постигнати от нашия народ в следвоенния период.

За съжаление в „нашия случай“ бяха въведени възможно най-уродливите обществени регулации и практики. Те доведоха през годините до тотално сриване на имунните системи на обществото – култура, образование, наука, убеждения и вяра.

Бяха унищожени и разпродадени за 10 пъти по-евтино икономическите активи на страната, възлизащи по изчисления на икономистите на около 28-35 млрд. лева.

В резултат на подобна антинационална и антидържавна политика се стигна до няколко катастрофи, изразяващи се в опасност от загубване на суверенитета на България, до огромен спад и разруха в икономиката, до колосални загуби на население, силно обедняване на хората и до изключително сериозен демографски срив, който вещае крайно неблагоприятни тенденции за бъдещето на страната. (т.напр. от близо 9 млн. население към края на 1989 г., към 2015 г. населението е намаляло до около 7 млн. души. Икономическите емигранти се изчисляват на около 1.5-2.5 млн. души, предимно млади и образовани хора, такива на чиито плещи, потенциал, енергия и умения се крепи всяко едно съвременно общество.

По изчисления на експерти може би най-значимия капитал, изгубен през прехода възлиза над 250 млрд. щ.д., който е вложила българската държава през годините да обучи и да образова, напусналите страната ни.

Ръстът на хората, които живеят под т.нар. социален минимум пред периода варира между 60-80% от населението на България.

Официалната безработица сред младите хора възлиза между 22-24% (167 700 – по данни на УНИЦЕФ от 2015 г., между 15 - 24 г., от малко над 750-те хил. българи между 15 и 24 г., които живеят в страната). Това прави около 22% - при **среден дял за страните от ЕС от около 12,9%**. Ежегодно се нанасят загуби около 2 млрд. лв. на икономиката – 2.36% от БВП). “За България проблемът е много сериозен. Ще видите тези млади хора основно в малки населени места [67% в тези селища], сред етническите малцинства, но и навсякъде другаде - тоест засяга всички”, според социалният министър и вицепремиер Ивайло Калфин. Трайно безработни са около 25% от населението, които не желаят да се включат в пазара на труда. Причините са: икономически, социални, липса на мотивация, на професионални умения, образование и навици, загуба на хоризонти за живот на тези хора, безразличие, апатия, незаинтересованост, бягство от социалните проблеми, нежелание да се трудят. **Преобладаващата част от тази категория са неграмотни, не желаят, или не са посещавали образователни организации.** Според УНИЦЕФ основен фактор за разширяването на безработицата у нас е подценяването на мерките в образованието. Нужно е не само намаляване на дела на отпадащите ученици (средно 20 000 годишно), а цялостна реформа. Чрез нея да се промени модела на училищно образование, да повиши мотивацията, информираността и квалификацията на учителите, да заинтригува самите деца. Необходими са адекватни библиотечно-информационни центрове, в които да намират място традиционните и върховите технологии, и източници. **В момента България отделя за образование 3,1 на сто от БВП, а за средното образование се дават по-**

малко от 2,9%, посочват от синдиката и припомнят, че дори през военната 1942 г. парите са били 10% от БВП, като образованието е било втори приоритетен сектор след земеделието. За сравнение, от синдиката предоставят и данни за финансирането на образованието в Европа. В Кипър се отделят 12,6% за образование, в Исландия - 7,9, в Дания - 7,8, в Босна и Херцеговина - 6,4, в Холандия - 5,7, в Украйна, при гражданска война, - 7, в Грузия - 5, в Испания - 4,2, в Македония - 3,6, и в Румъния - 3,7 на сто. Средно за Европа средствата, отделяни за образование, са 5,7 на сто, като препоръката е всички страни от ЕС да дават поне 6%

Днес надеждите на българските граждани се свързват с членството на нашата страна в Европейския съюз. Надеждите и очакванията са да бъде „превъзпитан и озаптен“ българския политически „елит“, той да възприеме част от европейската ценностна система в управлението. Трудна задача! Особено когато начело на държавата стоят гузни хора от прехода, такива със съмнително минало и когато съществува дирижирано задкулисие. Хора, прочели по една книга и такива, които смятат, че българската култура е място за упражнения както в гимнастическите салони и чалга клубовете.

Светъл лъч за преодоляване на тези предразсъдъци, тежки наслабления и драстични девиации се явява постепенното събуждане на обществото, изразяващо се в засилване на гражданската съвест, позиция, нетърпимост и контрол. Надеждата умира последна!

В. Един замисъл, или по-точно амбиция за правдива оценка за ролята на институции – но не и присъда

Пристрастността на автора да направи опит да представи неблагоприятният и комплицираният за дефиниране пейзаж за българската библиотечна инфраструктура е мотивирана от неговото желание да извади определени факти за случилото се през годините, за да се потърсят скоросни и спешни стратегии и политика за преодоляване на изоставането. Пишещият настоящият текст е далеч от мисълта, не желае да се идентифицира, или да се включи в масовката от негативно изказващи се по проблемната област. Водещият замисъл и крайната цел на автора е да бъде направен опит за разрез с конкретни примери за бюрократичното, чиновническо безразличие, безхаберие и позиция от страна на хора, които

имат и носят отговорността, и тежестта на представители на държавни институции, от най-високите етажи на управлението.

Също така да сподели категорично становище, че независимо от трудностите (финансови, организационни, политически, икономически и др., в резултат на различни сътресения и кризисни моменти), ролята на държавните институции и на хората, които работят в тях е да съумяват да разработват и прилагат съответни лостове, стратегии и политики. Посредством тях да се стремят да намаляват проблемите и тежестите на субектите, върху които имат права да упражняват свое пряко или индиректно въздействие.

Често подобни линии на влияние се сблъскват с норми, които не позволяват по-голяма гъвкавост и могат да доведат до нарушаване на правила и нормативни практики. В случая авторът не провокира подобни мисли. Той счита, че бездействието и нежеланието на екипите в подобни организации да работят в полза на обществото, липсата на достатъчно експертност, познания, опит, откъсване от реалните проблеми, както и достигането до синдроми за „самодостатъчност“ и за „преклонение пред голямото началство“ са базови предпоставки по-специално за неудачите в Министерството на културата по отношение на българските библиотеки.

Нежеланието, неумението да се работи в т.нар. „ситуативен режим“ при възникване на „необичайни ситуации“, или да се поеме известен риск са също сред присъщите за нашата администрация похвати. Тя боязливо гледа към насоките, определяни единствено и само от началника, или се радва на липсата на подобни указания.

Държавните ни чиновници са се превърнали в „магьосници на оцеляването“ – единствено за свой личен интерес, не в „полза роду“.

Не на последно място трябва да се отбележат и корупционни практики на администрацията, които за жалост доведоха до отдръпване, до обругаване и обида на сериозни спомоществователи, които влагаха и желяха да даряват средства, материални и нематериални активи и блага за подпомагане и развитието на положителните процеси и феномени в българската култура- в частност и в библиотеките.

Тези явления се съпътстват и от „отмъстителния нрав“ на родната ни администрация – „да не забравя“.

Подобни феномени се дължат и на невъзможността да бъдат изградени силни и независими граждански и неправителствени формирания и структури, които да отстояват интересите на представляващите ги, а не да влизат в комбинации и да се превръщат в казионни послушници.

Г. Част от пътя в преходните години и мястото на библиотеките в протичащите процеси

Българската действителност в годините след 1989 може да бъде разположена в три периода.

1989-1997 - период на сериозно разграждане на държавата, на първоначално натрупване на капитали, на въвеждане на т.нар. „неолиберален модел“, със сериозни негативни последици за голямата част от населението, както и за рухването на българската икономка. **За българската култура, тези години са белязани с безконтролното унищожаване на огромна част от културните институции и организации. С пълен нихилизъм към творците на духовни ценности.** Като резултат на случващото се могат да бъдат посочени няколко факта: загиването на българската киноразпространителска мрежа (от около 5000 кина през 2000 г. остават около 10-12, по данни от 2105 г. – 49 (НСИ); разпродаването и изчезването на книжарниците и тяхното превръщане в търговски обекти (България е сочена като страна на т.нар. „изгонени книги и на сергийна търговия на книгите“). Подобна е съдбата и в други културни области. Специално за библиотечния сектор сред най-характерните негативни явления е желателно да бъдат открити следните: масово закриване на библиотеки – около 3500 за първите 5-6 г.; тотална липса на средства за набавяне на нови източници на информация; отсъствие на националноотговорни политики от страна на държавата за въвеждане на нови технологии; съкращаване на около 4000 библиотекарски и т.н. Тези драстични обстоятелства нареждат страната ни на последно място в Европа по отношение на статуса, развитието и влиянието на библиотеките. Всичко това има отражение върху информационното обслужване на населението. То е 30-40 пъти по-ниско от това в други страни от европейския регион. Като малки оазиси в тази обрулен ландшафт може да се посочи дейността на няколко сериозни донори, които

осигуряват „кислородни маски“ – за българската култура, респективно и за библиотеки.

1998 – 2006 – Докладът „Милениум“ (2000 г.) потвърждава сериозната изостаналост и пропаст на българските библиотеки в сравнение с тези от останалите държави в Европа. Те се нареждат на последно място по определени показатели. Народната ни библиотека категорично е класирана на последното място в сравнение с другите национални съкровищници на континента. Около 2000 г. се забелязват първи мерки за известна промяна към сектор култура, респективно и към библиотечния. Те се дължат на постепенна стабилизация на икономиката на страната. Въпреки това продължава спадът в цифровите показатели- намаляване броят на библиотеките (по данни от 2005 г., те са около 4500), липса на финансов ресурс за набавяне на нови документи и за внедряване на нови технологии. Положителни факти се явяват идеите за т.нар. делегирани бюджети, национална програма за подкрепа на библиотеките с нови книги, подготовка и въвеждане на нормативни документи и др.

2007 – досега. Влизането на България в Европейския съюз се явява силен стимул за стабилизирането на държавността и на институциите в нея. Надеждите и упованието на дейците от културната сфера се свързват с въвеждането на проектно финансиране, както и с убеждението нашия политически елит да осъзнае, или по-точно да бъде заставен („опитомен“) да работи за развитие на културата като част от процесите за приобщаване и сближаване към добрите европейски традиции, за развитие и нормализиране на процесите в нашата страна.

Проведената в началото на 2015 г. в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ дискусия на тема: „Настигат ли страните от Централна и Източна Европа останалите държави от ЕС? Мястото на България“ целеше да бъде обсъден процесът на доближаване на страните от ЦИЕ до по-старите страни-членки на ЕС, за постиженията и предизвикателствата от различни гледни точки с фокус върху България. Бе представен Индекса на настигане за 2014 г., който измерва и класира постиженията на 35 страни в Европа – страни-членки и кандидат-членки, по 47 индикатора, разделени в 4 категории – икономика, демокрация, качество на живот и управление. В цялостната класация за 2014 г. България заема 29 място от 35 страни. **Страната ни се представя най-слабо в категорията качество на живот, където заема едно от**

последните места - 30 от 35, при измерване на индикатори по образование, здравеопазване, потребление. При отделните индикатори България се представя най-добре при ниво на държавен дълг, където е втора в класацията след Естония. Сред най-лошите индикатори на страната са енергийна ефективност- последно 35 място, корупция - 34 място, върховенство на закона - 31 място, свобода на медиите - 30 място. За съжаление, България и Румъния остават на последните места и в четирите издания на индекса. Страната ни продължава да бъде най-бедната в ЕС. За утешение на изоставащите страни се вижда, че все пак страните-членки на ЕС се справят по-добре от страните, които са още извън ЕС и членството има много голямо значение.

По подобен начин се ранжират и позициите по отношение на библиотечно-информационния сектор в нашата страна в сравнение с показателите в другите европейски държави. Липсата на сериозни реформи и подкрепа през годините за библиотеките са довели до изключително сериозна криза в тях (по данни на МК библиотеките в България са над 3500, според ББИА 3994). Независимо от трудностите библиотечната колегия полага сериозни усилия за постепенно доближаване към по-добрите образци.

Д. Едно мнение за ролята и значението на професионалната организация на библиотечно-информационните специалисти (СБИР-ББИА)

В това отношение трябва да се отдаде категорично положителна оценка за ролята на нашата библиотечна асоциация през времето на прехода.

Тя предпоставя вярата на хората, които работят в библиотеките и на техните потребители.

Нашата професионална организация извървя нелек път на:

- своя генезис, еволюция и утвърждаване;
- превръщане в защитник на интересите на българските граждани и на библиотечно-информационните специалисти;

- стимулиращ и жизнен субект в полза на колегията;
- фактор за развитие на професията и за формиране на добрия имидж в международен план на нашите професионалисти и експерти и т.н.

Пътят не бе „осеян с цветя“. Той бе съпътстван с редица проблеми, с опити за разцепление и за предателство на каузи. Въпреки всички препятствия успяваме да имаме асоциация, с която се гордеем!!!

Най-важните щрихи за мен от живота на СБИР-ББИА са следните:

- През годините на нейното създаване, развитие и съществуване ние се учихме и се учим да се радваме на малките победи.
- Научихме се да приемаме с достойнство неудачите, да се борим, да побеждаваме.
- Да бъдем патриоти на гилдията и да отстояваме целите си.
- Ние разбрахме, че най-важното нещо за всеки един от нас е солидарността!
- Подкрепата за мисии и каузи.
- Уважението към колегите и на различното мнение.
- Ние моделираме нашата организация така, каквито са участниците в нея. Не мога да приема критики за липса на представителство, или за неравнопоставеност на различните групи библиотеки или на професионални направления. Всичко е в нашите ръце и воля!!!
- В нашата ББИА няма началници – има индивидуална и колективна воля. Липсват и разделителни линии – по възрастов, професионален и др. признак. Всеки е добре дошъл на националните форуми, или в регионалните формирования и инициативи.
- Има само една демаркационна межда – да работиш обществена работа изисква всеотдайност, жертва на лично време, както и лишаване от някои малки свободи, в името на по-значими - общи цели. Всеки един е в правото си да решава дали да бъде активна фигура, лидер или съмишленик. За всеки от нас има място за изява.

Това е моето разбиране за ББИА - една сбъдната мечта за нашата професионална колегия!!! Територия на свободния изказ и на доверието!

Още нещо много важно. Чрез СБИР-ББИА част от нас разбрахме и следното. Че сме част от държавата и можем да участваме активно в нейното моделиране (колкото и претенциозно, или отчуждено да прозвучи). Че ние сме суверен в тези процеси, а не верноподаници. Тази убеденост ще се задълбочава и осъзнава от все повече колеги, стига да работим заедно за хората в нашата страна. Да излезем от зоната – „какво държавата е направила за мен“. Защото ние сме държавата! Трябва да се опитваме да я подреждаме на нашето работно място по начин, че тя да бъде в хармония с други „архитекти“ – от останалите гилдии, както и в нашите домове, улици, населени места и семейства.

Дълбок поклон пред всички, които споделят нейните цели. Пред хората които в годините отдаваха и отдават частица от себе си, за да бъдем горди с ББИА.

Защото днес ББИА все повече се утвърждава и набира скорост като непреодолим фактор и партньор. Институция, с която политиците и представителите от различните властови ешелони ще се съобразяват при вземането и отстояването на решения за българските библиотеки, а не и само за тях.

Позволете ми да направя малък „психопортрет“ на нашата асоциация. За 25 години определено ББИА придоби чар и облик. Тя се доближава до професионалните организации в други страни с дългогодишни традиции. ББИА излезе с достойнство от своята невръстна, яслена, детска, тийнейджърска, младежка и студентска възраст. Ориентира се постепенно към своята зрялост. От всички нас зависи да направим този преход по-плавен. За да успеем да изведем асоциацията до достолепната възраст на дама, за която нямат значение годините. Важното е как изглежда!

Е. Предизвикано становище за мястото на държавата в развитието на библиотечния сектор

Скъпи колеги, през изминалите години процесите в нашия сектор протичат мъчително и бавно. Въпреки това надеждите на колегията са силни. Трудностите продължават да съпътстват забавения ход на промените.

Държавата все още не осъзнава своята роля за провеждането на реформи и за сериозна подкрепа на библиотечно-информационния сектор, като част от стратегическа и глобална визия за стабилизация и развитие на обществото.

До голяма степен това се дължи на безотговорност, неадаптивност, липсата на експертен капацитет и неуслужливост на **администрацията**. Която не познава добре процесите и тенденциите и продължава да работи със стари клишета, догми и подходи.

Министерството на културата е заело позиция – на изчакване. Така например, вече шеста година не се изпълнява пълноценно Закона за обществените библиотеки. Не са приети няколко поднормативни документа. Продължават легендите, че всичко е наред с тях. Въпреки че документите бяха подготвени в 6-7 варианта от библиотечната асоциация, за улесняване на МК. След почти 6 годишно отлагане през 2014 г. бе утвърдена „Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 3 от 2014 г. за съхраняването, ползването и разпореждането с документи от библиотечния фонд (ДВ, бр. 98 от 2014 г.), пълна с грешки. Актуализацията и от м. февруари 2015 г. отново е с несъответствия. Под този толкова важен за библиотеките, но „нелегитимен“ документ стои подписа на министъра на културата? **Задавам и един въпрос.** Къде са и нашите висококвалифицирани представители - експерти в Националния съвет по библиотечно дело? Или с определено послушание изпълняват ролята на „троянски кон“?

Проблемът на Министерството на културата се очертава като хроничен. Той се изразява в липса на капацитет на преобладаващата част от чиновниците в него, непризнаване на този факт, нежелание и отчужденост от страна на МК от експертите, от гражданското мнение и от проблемите на хората. Реално МК страда от самодостатъчност. „Очевадно“ е, че negliжирането на развитието на библиотеките води до негативни последици за България, нейното население и социално-икономическото ѝ развитие.

Всички ние сме убедени, че въпросите за успеха на една библиотека, независимо от нейната големина, място и статут зависи от много фактори - външни и вътрешни. По подобен начин стои въпроса и за целия библиотечен сектор.

Не бива да виним само политиците и властимащите и да търсим причините само извън нас. Защото политиката по дефиниция е средство за разпределение на ресурси. Хората в политическите ешелони са под непрекъснатата преса при оценката на кой и колко да предоставят. Ние трябва да се опитваме да ги разбираме. Да им подаваме ясни сигнали за нашите нужди.

През годините обаче в мен се затвърди позицията, че успехът на една библиотека в най-голяма степен зависи от **ръководителя**, от неговите лидерски и човешки качества, воля да застава и да отстоява интересите на своята организация, и на хората в нея. С годините този теза се доказва. Примери в това отношение мога да давам безкрайно много.

Принципно ще споделя следното. **Зад успехите, както и зад неудачите в нашата библиотечна система стоят ръководителите.** Това е причина да имаме нехомогенна библиотечна среда. През годините се създадоха много качествени ръководители, които направиха своите библиотеки „оазиси за публиката“. В резултат на техните усилия, да лобират, да намират средства, да работят с обществеността, в защита на нейните интереси, с потребителите на услуги, да съумяват да мотивират персонала, независимо от условията и мизерното възнаграждение при които е поставен да се труди.

В същото време **директори на големи библиотеки (част от тях и с национални отговорности)**, с претенции, не съумяват да решават проблемите на своите институции. Поради липса на експертно знание, недоверие в собствените си колегии, мнителност, прекалено самочувствие, неумение да работят с хора и институции. Най-вече поради липса на визия и кураж да променят себе си и организацията, в която работят.

Въпросите за **финансовите средства** стоят във всяка точка на света и във всяка организация... Разбира се въпросът е в техните обеми. Не само недостатъчното финансиране е причина за изпитваните трудности от българските библиотеки. Трябва да убедиш – да получиш... Не само с много средства се постигат успехи. Първо е важно да покажеш – за да

извоюваш доверие. Това е и моето кредо през годините, на което уча и нашите чудесни студенти...

Защо изостанаха някои значими библиотеки като Централна библиотека на БАН, Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, Централна селскостопанска библиотека и др. Причините са комплексни, няма еднозначен отговор. Понякога, полагаш огромни усилия, но срещу теб има стана, която е трудно да разбиеш. Въпросът обаче опира и до добро, и грамотно управление, до настойчивост, битки, лобирание и до ясни стратегии и планове за развитие. Като примери на подобни успешни практики бих посочил Университетската библиотека на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, библиотеките на Нов български университет, Техническият университет - София и много, много други – регионални библиотеки, читалищни и по-малко училищни.

През годините на прехода някои фондации предлагаха щедра подкрепа на големите библиотеки, но те не приемаха подадената ръка, най-вече поради липса на експертно мнение, „грандоманщина“, и най-важното отсъствие на разбиране за задачите, отговорностите и процесите...

С тези думи се насочвам към третата си теза, а тя е за „троянските коне“, които бяха допуснати в нашата гилдия. Хора, които се интересуват повече за собственото си его, но не и за обществените задължения и очаквания, които са им вменени.

Скъпи колеги и приятели, позволете ми като контраверсия на споделеното дотук, и като въведение към следващия абзац, да припомня думите на „бащата“ на обединена Европа - Жан Моне, в „Постмодерните дилеми на културата“: „...Ако Европа трябва да се създаде отново не бих започнал с икономиката, а с културата, защото тя принадлежи на цялото човечество...“

2. Информационна политика и развитие на библиотечния сектор

След 1990 г. има сериозен дефицит от ясно дефинирани политики от страна на държавата по отношение на библиотеките, информационния сектор и инфраструктура.

В периода на прехода библиотечно-информационното осигуряване на българските граждани и наука изостана драстично в сравнение с водещите страни. Също и по отношение на страните от Централна и Източна Европа, с които имахме съизмерими библиотечно-информационни инфраструктури и системи (като основни субекти на информационното осигуряване на населението, науката, висшето образование и икономиката). В резултат на липсата на политика и стратегии за развитие на този сектор, учените изпаднаха в ситуация да разполагат с 30-40 пъти по-малко възможности за информиране за постиженията в науката в сравнение с техните колеги от посочените страни.

Поради отсъствието на политика в България след 1989 г. бяха закрити над 5500 библиотеки и информационни центрове от общо съществуващи около 9800.).

Една част от тях бяха неефективни, дублираха дейности, съществуваха формално и беше нормално да бъдат затворени. За съжаление бяха премахнати и добри библиотеки и информационни звена, което се отрази на информационния статус на населението

През годините отсъства коректна **национална статистика**, която да отчита общия брой на библиотеките. Националният статистически институт (НСИ) поддържа ежегодна статистика за библиотеки с над 200 000 регистрирани библ. единици. По този причина е трудно да бъдат посочени данни за точната картина на библиотеките в страната и случващото се с тях през периода).

- **2005 г.** - Съгласно данни библиотеките са около 6400.
- **2009 г.** - Възлизат на около 5000. (От тях: една Национална; 51 към университети и висши училища; около 300 специални. В групата на обществените: 27 регионални, около 3300 читалищни, 12 общински библиотеки; 1465 училищни).
- **2015 г.** - Данни на ББИА сочат за 3994 библиотеки. В сайта на Министерството на културата има сведение за над 3500 библиотеки.

Последните резултати на НСИ от 21.05.2015, се отнасят за 2013 г. и включват факти за:

- 3938 библиотеки;
- 1.03 млн. читатели;
- от тях деца под 14 г. 343 хил. (при население на страната – 7.2 млн. души);
- посещенията са 11.5 млн.;
- заетите материали възлизат на 17.7 млн. библ. единици, от тях за дома 11.3 млн.;
- целокупният библиотечен фонд съдържа близо 75 млн. библ. материали;
- през годината са набавени 812 хил. и са отчислени близо 740 хил. документи. (приложение 1)

В доклада “Милениум” подготвен от европейски институции страната ни бе посочена на последно място от всички европейски държави по базови параметри, свързани с развитието и финансирането на библиотеките (1999). Особено е засегната Националната библиотека на страната. Тези тенденции се очертават със своята константност, независимо от определени изменения в парадигмата. Така например в последните години сведенията не отбелязват определен напредък, с малки изключения.

Най-добра илюстрация в това отношение са данните за обществените библиотеки да последните години. За 2011 г. са намалени с 30% средствата за делегираните държавни дейности за библиотеките – в сравнение с 2009 г. За периода 2007 и 2008 г. 18% от библиотеките не са закупили по нито една книга, а през 2009 и 2010 г. около 90% от библиотеките не са закупили нови издания. Националната библиотека, съгласно данните в отчета за 2010 г., е изразходвала за покупка на документи за своите фондове 49.5 хил. лв. от предоставения ѝ бюджет. (С малки изключения, финансовите измерения се повтарят и за последните години - съобразно отчетите на НБКМ за 2011-2013 г. относителния дял на средствата, отделяни за набавяне на документи спрямо общите разходи възлизат съответно на: 4.03% - 2011 г.; 5.35% - 2012 г.; 5.01% - 2013 г.).

Това е срамно нищожна сума за подобна институция с национално и международно значение. По финансови причини националната ни съкровищница не е в състояние да осъществява пълноценно и международните си контакти по линия на книгообмена, свързани с изпращането на български издания на партньорите си в чужбина. Това води до маргинализиране на българската култура и наука. Последните стават невидими в свят, в който на мода е отвореността и глобализацията на информационните потоци.

Според сведения на директора на ЦБ на БАН - тя не е закупила нито една книга през 2011 г. Нещата продължават да следват сходна логика – при недостатъчното субсидиране на Академията.

Нека да си припомним за унизителните правни актове за регулиране на библиотечния сектор:

- ПМС № 19 от 31 януари 1996 г., отменено няколко месеца по-късно, поради остаряла регулация на обществени отношения, невписващи се в новата социална уредба и среда.
- ПМС № 153 от 28 юли 2000 г. За преобразуване на културни институти в регионални библиотеки и музеи, ревизирано с последващо ПМС 80 от 7 април 2006 и др. подобни недалновидни актове.

Освен обществените библиотеки, поради липсата на нормативна уредба и целенасочено финансиране в много сериозен колапс са изпаднали училищните и други видови библиотеки. Макар че те са подчинени организационно на други институции представляват различна видова група, при тях също отсъства регулация. От обществен интерес е важно да бъдат отбелязани последствията за училищните библиотеки в резултат на нормативния вакуум. Съобразно направени анализи от ББИА и по последни данни на Националния статистически институт в страната ни съществуват 1465 училищни библиотеки (2005 г.) при 2569 училища (2010/2011 г.). Тревожно е, че училищните библиотеки продължават да намаляват. 25% от библиотеките номинално съществуващите са без дейност, т.е. тяхното присъствие не е ефективно.

През последните години три пъти е намаляло набавянето на нови книги и на други документи в училищните библиотеки. В значителна част

от тях не постъпват периодични издания и необходимата учебно-помощна литература. В значителна част от библиотеките липсват необходимите компютри и достъп до интернет. Средният брой на заети материали на един читател е много нисък - 8 библиотечни единици. Не е регламентиран статутът на училищния библиотекар. Той е приравнен към помощния персонал. Отсъствието на нормативни документи и стандарти доведоха в последните години до масово закриване на училищни библиотеки или до тяхното формално съществуване. Неглижирането значението и мястото на училищната библиотека в българското училище води до изключително сериозни последици за подрастващите по отношение на тяхната грамотност, образованост и възможности за развитие. Също така до маргинализация на цели групи от населението, особено при малцинствените групи. Годици наред библиотечната асоциация прави опити училищните библиотеки да намерят своето място в Закона за народното образование и други нормативни документи. Крайно време е и българските училищни библиотеки, следвайки добрите европейски практики, да бъдат трансформирани в „медийни центрове“. Надежди се възлагат на новия закон.

Единствено положителни тенденции в последното десетилетие се съзират в групата на библиотеките при висшите училища, които разполагат с повече собствени средства.

Поради финансови трудности новите технологии и услуги бавно си пробиват път в библиотечно-информационния сектор. Към 2015 г. около 54% от населението има достъп до Интернет, делът на младите между 14-25 г. в тази цифра е около 80%. Средно в ЕС около 75-85% от населението ползва услугите на Интернет

Броят на читателите на библиотеките възлиза на 11-13% от населението на страната. Това е много нисък показател, съпоставен със страни от ЕС. Положителното в това число е, че делът на младите хора, посещаващи библиотеките е около 75% от общото число на потребителите. (В ЕС около 30% от населението са потребители на библиотеките. Във Великобритания - 58%, Скандинавските страни около 65%). Много тревожен факт за нашата страна е следният. Съобразно статистиката на НСИ за 2011 г., **51.9% от населението не е прочело нито една книга за последните 12 месеца на сочения период.** Това се обяснява и с недостатъчното наличие на библиотечни услуги, на липсата на финансови

средства, ниската образованост и др. фактори, особено в селата, където ръста на непрочелите нито една книга възлиза на 71.2% от хората.

2.1. Политики, програми и проекти за развитие на библиотеките

В годините след 1990 г. българската библиотечна колегия направи опити и положи сериозни усилия да започне модернизацията на библиотечния сектор, да съхрани добрите постижения и да спре разпада на библиотечната мрежа.

В основата на тези политики стоеше Съюзът на библиотечните и информационните работници (Българската библиотечно-информационна асоциация (ББИА - от 2008 г.). Много активна финансова и експертна подкрепа българските библиотеки получаваха през годините от, Фондация „Отворено общество”, Фондация „Бил и Мелинда Гейтс“, Гьоте институт, Американския информационен център, Британския съвет и др.

Много важна роля през годините в прокарването на идеите и защита на библиотеките и на правото на обществото да има достъп до информацията, както за издигане професионализма на колегията и за въвеждането на съвременен модел на библиотечно образование играе Катедра библиотекознание, научна информация и културна политика при Философския факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Сътрудничество, което даде четирима ръководители на организацията и много активни членове на нейния УС– доц. Т. Янакиева – два мандата председател (1990-1994), н.с. М. Капитанова – два мандата (1994-1998), проф. А. Димчев (два мандата зам.-председател 1994-1998, председател 1998-2000), проф. А. Гергова (2000-2002) и др.

Проектите, които се разработват през годините от СБИР (ББИА и от други субекти в полза на библиотечното дело винаги са били в съзвучие с международните тенденции за търсене на икономически изгодни и ефективни модели за действие и реструктуриране и осъвременяване на библиотечната инфраструктура. Те са ориентирани към провежданите политики в Европейския съюз и

съвременните практики. Подготвени са значими проекти, документи и инициативи:

- Проект за Закон за библиотеките - 1993 г. Проектът за закона бе разработен съвместно от Съюза на библиотечните и информационните работници и Министерството на културата. То е отговорно за провеждането на основната държавна политика по отношение на библиотеките. Подготвеният проект не бе придвижен до отговорните институции.

- Проект за Изграждане и развитие на национална библиотечно-информационна мрежа (НАБИМ) – 1993 г. Това бе най-значимият проект на фондацията. Неговото изработване беше от ключово значение за българските библиотеки, за тяхната промяна и приобщаването им към съвременните образци.

Въпреки трудностите част от библиотечната колегия правеше опити да започне постепенно въвеждане на нови информационни технологии. Това ставаше много трудно през годините, преди всичко с помощта на спонсори. При създалата се ситуация в страната, респективно в библиотечния сектор съществуваше опасност отделните библиотеки да тръгнат по собствен път при внедряването на автоматизирани системи с използване на различни стандарти, техника, решения, софтуер и пр. Това щеше да доведе до „хвърляне” на много средства, без да се постигнат добри резултати, също така съществуваше риск отделните автоматизирани системи да останат изолирани една от друга, което противоречеше на изискванията на този етап. Тези и други съображения от подобно естество накараха група съмишленици от големите научни библиотеки, да лансират в края на 1992 г. идеята за разработване на проект, който да предложи модел за автоматизация на отделните библиотеки в страната и свързването им в национална автоматизирана библиотечно-информационна мрежа.

Идеята бе подкрепена от фондация „Отворено общество”, Министерството на културата (1994 г.) и библиотечната общност. Така се роди проектът НАБИМ. Той бе съобразен със съвременните тенденции в библиотечната практика на този етап и с традициите в нашето библиотечно дело. Беше решено:

- Изграждането на НАБИМ да се институционализира в ранг на държавна политика в областта на науката, културата и образованието;

- Министерството на културата да координира дейността по неговото изграждане и развитие;

- Министерството на културата да финансира разработването и адаптацията на основните липсващи стандарти за НАБИМ;

Главната цел на проекта бе да предложи стратегия за автоматизация на националната библиотечна мрежа. Той съдържа решения за механизмите за коопериране и координация и определя приоритети при автоматизацията на различните видове библиотеки и информационни ресурси в страната.

Проектът визира отделните локални системи да могат да се свързват помежду си с преки комуникационни връзки. Участието в НАБИМ е доброволно и е основано на взаимен интерес.

До 2000-та година, докато действаше програмата „Библиотеки” към фондация „Отворено общество”, проектът за НАБИМ се развиваше съвместно с библиотеки от различни организации. Фондацията предостави безвъзмездно над 2 милиона щ.д. за техника и софтуер за библиотеките за развитието на проекта. Средства бяха осигурявани и от други спомоществатели (ЮНЕСКО, DIGITAL, PHARE, TEMPUS, Регионалната библиотечна програма в Будапеща и др.)

За съжаление, Министерството на културата се дистанцира от проекта и не спази поетите ангажименти. Това създаде сериозни проблеми за неговата по-нататъшната реализация и финансова осигуреност.

Резултатите от изследването през 2000 г. за постигнатото по НАБИМ сочат следното. В 76% от възлите на НАБИМ имаше изградени локални мрежи с маркова електронно-изчислителна техника с над 800 компютърни работни места.

Проектът изигра революционна роля за започване на реформи и за преминаване на българските библиотеки към нова технологична платформа. Категорично трябва да се подчертае, че без него библиотеките щяха да изостанат драстично при внедряването на

новите информационни технологии. Това бе един структуроопределящ проект на фондацията, чрез който тя способства за обединяване на усилията на библиотечната колегия за решаването на стратегическа за библиотеките задача. Проектът се осъществи успешно в рамките на възможното. Това се дължи главно на Фондация „Отворено общество”, която инициира и финансира идеята. НАБИМ се яви и единственият проект с национално значение от подобен порядък, подготвен и осъществяван в страните от Централна и Източна Европа.

- Проект „КОМПАКТДИСК”- 1994 г. - е пилотен проект. Проектът „Компактдиск” се реализира в осем големи научни библиотеки. Свързва се с въвеждането на нови перспективни носители на информация (компактдискове), обогатяване на информационните ресурси на библиотеките, прилагане на икономически изгодно решение за библиотеките, базирано на координация между тях, подобряване информационното обслужване на потребителите и тяхното обучение за работа с новите носители на информация. В съответствие със замисъла, фондация „Отворено общество” финансира закупуването на 16 бази данни (БД) на CD ROM от реномирани световни информационни центрове с реферативна и библиографска информация по основни научни направления, каквато липсва в нашата страна или е крайно оскъдна. Селекцията на БД е направена от координационни комисии към големите научни библиотеки. Изборът на БД е съгласуван и с учени от отделни научни направления. Подобен подход следва съвременните политики при координиране на информационните ресурси в библиотечно-информационния сектор. Общата стойност на проекта възлиза на около 400 000 щ.д.

Проектът имаше много съществено значение за българската наука и образование. Той спомогна за внедряването и възприемането на нови информационни технологии и продукти. Поради липса на средства от участващите библиотеки не бе продължен в неговия първоначален замисъл.

- Проект за „Национална програма за опазване на Националния библиотечен фонд”- 1997 г. Успешната дейност и консолидирането на усилията на представители от библиотечната общност по осъществяването

на проекта НАБИМ насърчи Съюза на библиотечните и информационните работници да организира разработването на „Национална програма за опазване и развитие на библиотечните фондове”. Целта бе да се **разработи на експертно ниво програма за национални действия по реставрация, консервация, опазване и достъп до колекциите, която да подтикне отделните библиотеки да разработват местни планове и проекти, да стимулира кооперирани начинания по отношение на особено ценни от национална гледна точка библиотечни документи, НПОБФ бе разработена в контекста на проектите и програмите на ЮНЕСКО за опазване и достъп – „Паметта на света, на ИФЛА - „Опазване и консервация”, на Европейската комисия за опазване и достъп (ЕСПА) и на Комисията за опазване и достъп (СПА – САЩ) и др.**

За съжаление и при този проект пролича недалновидността и незаинтересоваността на Министерството на културата, което се отказа от НПОБФ въпреки декларираната подкрепа към идеята и екипа.

– Проект за библиотечно законодателство – 1997 г. (Закон за библиотеките и Закон за депозита). Бяха разработени два проектозакона: Закон за библиотеките и Закон за депозита- Те бяха дело на експерти от СБИР. Проектът беше подкрепен финансово от Информационния център при Посолството на САЩ в София. Проектът за Закон за задължителното депозирание на екземпляри от печатни и други произведения бе обсъден и приет от Народното събрание на Република България (макар и с известни компромиси). Законът за библиотеките не бе разгледан по субективни причини.

- Проект „Електронна информация за библиотеките - eIFL”- 1999 г. Изигра съществена роля за преориентиране на част от българските библиотеки към съвременните тенденции, базирани на създаване на нов тип библиотечни обединения – консорциуми, с цел преодоляване на сериозните финансови затруднения, разширяване и лицензиране на обмена и достъпа до научна информация. Посредством него библиотеките, които имаха комуникации за Интернет, получиха възможност да ползват около 3 500 научни периодични издания в електронен вариант чрез компанията EBSCO Publishing” в различни научни области. Инициативата беше подкрепата на Института „Отворено общество”- Будапеща. Целта на създателите на проекта е да се формира мегаконсорциум с участието на около 2 000 библиотечно-информационни центрове от 39 страни. В

началото на 2000 г. в него се включват 71 библиотеки от нашата страна, на следващата техният брой е 41.

- Създаване на Национален център за продължаващо обучение на библиотекари (ЦПОБ)– 1999 г. - към Съюза на библиотечните и информационните работници (СБИР), преименуван на Българска библиотечно-информационна асоциация (ББИА) и катедра “Библиотекознание, научна информация и културна политика” – Софийски университет “Св. Климент Охридски”. Той стартира през 2000 г. благодарение на спомоществователството на фондация “Отворено общество” – София, и Регионалната библиотечна програма – Будапеща (70 000 щ.д.) ЦПОБ е част от мрежата от подобни образователни структури, разкрити в страните от Централна и Източна Европа, свързани с Регионалната библиотечна програма в Будапеща, с които той трябва да осъществява обмен на учебни програми, преподаватели и курсисти.

Заставайки в ролята на защитник на своите членове, ББИА съвместно с Центъра за професионално обучение към Асоциация “Съвременни читалища” започна обучение на кадри със средно образование, които съставляват голямата част от персонала главно на читалищните библиотеки, да придобият III степен на професионална квалификация по професията “Библиотекар”.

За годините на своето съществуване ЦПОБ доказва своето място. В периода на действие на първия договор – от 2000 до 2011 г. са проведени 87 курса и са обучени 943 библиотекари. Поради промяна на условията от страна на Софийския университет, в края на 2011 година бе подписан нов договор между двете страни. От 2011 г. до сега са обучени 1019 библиотекари в 90 курса. Ръстът в квалификационните курсове се дължи на средствата, осигурени от ББИА по проекта „Напредък и устойчиво развитие на библиотечния сектор в България”. В различните курсове са преминали близо 2000 библиотекари от страната. В началото на юни 2015 г. ръководството на катедра БИНКП предприе непопулярна, или по-точно недалновидна мярка, решавайки да се откаже от договора за сътрудничество с ББИА. Стъпка, която отдалечава и отблъсква

катедрата от професионалната колегия. Задавам си въпрос – кои са групите от интерес за катедра БИНКП?

- Мегапроект „Шанс за българските библиотеки за 21 век” – 1999 г. Проектът бе поредната стъпка на фондация „Отворено общество” да подкрепи българските библиотеки чрез използване на оригинален подход, който да окаже положително влияние и върху други сектори в страната, свързани с информацията и книгите. Бе отчетено, че в условията на тежката икономическа криза в страната библиотеките могат и трябва да поемат определени отговорности пред обществото, да го подпомогнат при преодоляването на трудностите и в търсенето на пътища към бъдещото нормализиране на процесите на развитие. За това обаче се изисква съществуване на определени предпоставки и създаване на благоприятна среда, в която те да функционират. Беше отчетено, че ролята на катализатор в това отношение, както и на мост към 21 век за българските библиотеки може да изиграе един мегапроект на стойност около 9 млн. долара, в който проблемите да бъдат решени комплексно и с нужните гаранции за успех. Проектът по своя характер е структурен и набелязва няколко основни цели, свързани с развитието културното и образователното равнище в обществото чрез укрепване на библиотеките като институции с най-силно влияние върху четенето и информацията.

Проектът предвиждаше да включи в своя обхват общо 520 библиотеки от цялата страна - 289 публични (читалищни и общински), 27 регионални библиотеки, 27 университетски и 176 училищни. Счита се, че те обслужват значителен контингент от населението и могат да бъдат опорни точки в библиотечно-информационното обслужване на национално, регионално, общинско и институционално ниво. Разчетът за финансирането на проекта бе определен на 9 млн. щ.д, които се очакваше да бъдат осигурени от Централата на Фондация „Отворено общество” в Ню Йорк. При изпълнението на проекта, дори при неговата подготовка се предвиждаше да се потърси съдействието на Министерството на културата, другите министерства, които имат отношение към проблемите на библиотеките или дори Министерския съвет. Очакваше се взаимодействие с неправителствени организации като Асоциацията на общините в България, Съюза на библиотечните и информационните работници, Асоциацията на издателите, Съюзът

на книготърговците и др. Поради промяна на политиката на Фондация „Отворено общество” проектът не стартира. Той остава рамка, от която и понастоящем могат да бъдат използвани част от заложените идеи и стратегии.

Подобна матрица се използва от проекта „Глобални библиотеки“, финансиран от фондация „Бил и Мелинда Гейтс“ (2008-).

За съжаление при реализацията на проектите държавните институции, въпреки, че при повечето от инициативите декларираха, че застават зад тях и ги подкрепят, впоследствие се отказаха от своите ангажименти и не подкрепиха ресурсно, нито с конкретни мерки и документи реализацията им. По този начин бяха пропуснати много възможности за средства и подкрепа от спонсори, международни организации.

Една от основните причини за нереализирането на проектите и за задълбочаването на кризата в българското библиотечно дело се дължеше на липсата на адекватна политика от страна на Министерството на културата и на други институции, отговорни за библиотечно-информационния сектор.

Липсата на политическа воля и на неразбиране на значението на библиотеките и информацията за обществото, образованието, науката, културата и икономиката, доведоха до драстично изоставане на българските библиотеки и на информационния сектор в нашата страна.

В последните няколко години можем да говорим за активизиране и известна промяна по отношение на информационната политика и библиотечния сектор. Като конкретни стъпки могат да се посочат следните.

2.2. Политики за библиотеките

- **Предоставяне на делегирани бюджети.** Финансирането се реализира чрез възприетата от няколко години линия за ежегодно приемане на решение на Министерския съвет на Република България „За разделение на дейностите, финансирани чрез общинските бюджети, на местни и делегирани от

държавата и определяне на стандарти за численост на персонала и стандарти за делегираните от държавата дейности”. Посредством документа държавата провежда своята политика по отношение на отделните дейности, записани в него. Търси се стабилитет във финансирането и осъществяването на тези дейности в общините. В посочените в документа дейности и функции, се включват: библиотеки с регионален характер и читалища.

- Помощ за българските читалища чрез проекта “Гражданско развитие и участие чрез мрежата на читалищата” – “Читалища”. Проектът е съвместен на Министерство на културата в нашата страна и Програмата на ООН за развитие (ПРООН), подкрепен е от Програма “Матра” на Правителството на Кралство Холандия и Американската агенция за международно развитие (ААМР). Чрез него се цели да се засили обществената роля на читалищата като традиционни културни и образователни центрове в България и да се предложат работещи модели за тяхното модернизирание и участие в развитието на местната общност. Проектът бе с продължителност три години и бюджет от 2 475 000 щ.д.

- През 2006 г. стартира проект „Правна регулация за библиотеките и библиотечно-информационната дейност в България” на СБИР (ББИА) и Министерството на културата с подкрепата на Британския съвет в София. В рамките на този проект бе разработен и проект за Закон за обществените библиотеки, който бе приет от Народното събрание през 2009 г. С основание може да се отбележи, че това е сериозно достижение за регулация на дейността на обществените библиотеки в нашата страна. При изработването на закона са взети предвид насоките и препоръките на Съвета на Европа, направени са анализи и съпоставки на законодателните актове на над 25 държави, използван е досегашният български опит и традиции. Той е съобразен с действащото в страната законодателство. Успоредно със Закона за обществените библиотеки беше разработен и пакет от други документи:

- Предложение за промени в Закона за задължително депозиране на екземпляри от печатни и други произведения, приет през 2000 г.). То бе гласувано от Народното събрание през 2009 г.;**
- Стандарт за университетските библиотеки;**
- Стандарт за специалните библиотеки;**
- Стандарт за училищните библиотеки;**

- **Наредба за библиотечно-информационно обслужване в системата на народната просвета.**

Приемането на предлаганите документи от съответните институции бе жизненоважно за нормализирането и реструктурирането на библиотеките в нашата страна и трансформирането им в модерни средища за поемане и обслужване на библиотечно-информационните потребности на обществото.

Крайната цел, която се преследва чрез законопроекта, е да се получи стабилитет на библиотечния сектор; да заработи в съответствие със съвременните тенденции и модели; да може да отговори адекватно на обществените информационни потребности и на интересите на гражданите; да се разшири и демократизира достъпа до информацията; българските библиотеки да се включат в международния обмен на информация, в проекти за дигитални библиотеки и коопериране в областта на информацията, съхранението, опазването и представянето на културното наследство.

- От 2009 г. стартира **консорциум за национален абонамент за научни бази данни**. Посредством абонираните информационни ресурси се осигурява достъп на над 55 университети и научни институти в страната до информационните платформи на ELSEVIER (Холандия) за: Science Direct, Scopus, Engineering Village, Embase.com; THOMSON REUTER SERVICES (Великобритания) за ISI Web of Knowledge и др; ProQuest Central (Великобритания). Реализацията на идеята е сериозен принос за българската наука и образование. Срокът за абонаментите бе продължен.

- **Проект „Книги за библиотеките”**. Инициативата на Министерството на културата по Програма “Българските библиотеки – съвременни центрове за четене и информираност” цели да подпомогне българските библиотеки със средства за развитие и обновяване на техните колекции с книги и други информационни източници. В социален контекст проектът цели да активизира интереса към книгата и четенето и да съдейства за развитие на библиотеките като основни центрове за духовност, придобиване на знания и информация. Участието в програмата е на конкурсен принцип. През **2007 г. по проекта Министерство на културата е осигурило 1 999 892 лв. с които са подпомогнати 1317 библиотеки, За 2008 г средствата са**

около 3 млн. лв. Най-значими средства получават Националната библиотека, регионалните и общинските библиотеки. Националната ни библиотека получава субсидия както за своя фонд, така и за проекта „Даряваме българска книга за света”. Поради затруднения в резултат на кризата за 2009 и 2010 г. бе замразено финансирането на проекта. През 2011 г. се отпуснаха около 1 млн. лв. за книги за читалища и библиотеки, през 2012 г. идеите бяха за около 2 млн., за съжаление те останаха нереализирани. През 2014 г. бяха предоставени около 300 000 лв. Съгласно препоръките е стандартите на ИФЛА са необходими минимум около 20 млн. годишно за попълване на колекциите на публичните библиотеки в нашата страна.

- От 2008 г. стартира програмата **„Глобални библиотеки-България”** на фондация **„Бил и Мелинда Гейтс”**, Министерството на културата и Българската библиотечно-информационна асоциация (ББИА). Посредством проекта имаше стремеж да бъдат подкрепени около 1200 български публични библиотеки. Идеята е те да се превърнат в информационни центрове за местното население. Да бъдат обучени и 3000 библиотекари. Общата сума на проекта е около 50 млн. щатски долара. С реализацията на програмата се търси модернизирани библиотеки, засилване на тяхната роля, отговорностите и влиянието в обществото. Цели се също така да бъдат въведени масирано нови информационни технологии. Да се осигури достъп на населението до интернет и да се преодолее информационното неравенство и пр.

Реализацията към 2014 г. е вече факт в около 960 библиотеки, което е значително постижение в трудните условия на кризата. Много съществен момент бе поетия ангажимент от българска страна за отпускане на допълнителни щатни бройки за целите на проекта.

В края на 2013 г. програмата преустанови своята дейност поради финансови причини. В настоящия момент програмата е възстановена, разбира се с много по-скромни възможности и потенциал. Колегите с основание поставят под въпрос състоянието на техниката, нейната поддръжка и годност в следващите години, породя бързото развитие на технологиите.

-Страната ни в лицето на Националната библиотека и няколко от по-големите ни библиотеки е вече активен участник в „Библиотека

Еуропеана“. До 2015 г страната ни има задача да експонира около 257 000 дигитални документа в Еуропеана.

-ЦБ на БАН, УБ на Софийския университет и още около 30 библиотеки, благодарение на финансовата помощ на фондация „Америка за България“ осъществяват проект за развитие на **„Национална автоматизирана библиотечно-информационна система (НАБИС)“**. Проектът стартира през юни 2009 г. и е с продължителност 5 години. Проектът дава възможност за интегриране на българските академични и университетски библиотечно-информационни системи. Главната му цел е създаването на своден онлайн каталог на академичните библиотеки в България, който през общ портал да позволява интегрирано търсене чрез интернет в каталозите на тези библиотеки, както и електронен достъп до библиографската информация за техните книжни фондове, електронни ресурси и предоставяни услуги. Към 2015 г има въведени над 3 млн. записи каталога на НАБИС, а броят на търсенията са около 25 000 месечно. Така проектът НАБИС ще даде възможност за национално и глобално интегриране на български академични и университетски библиотечно-информационни системи. Налага се и идеята и се правят начални стъпки за създаване на международен своден каталог с участието на библиотеки от други държави от Югоизточна Европа. **Реализацията на подобна инициатива ще доведе и до издигане ролята и престижа на колегията и на страната ни.**

-През 2012 г. ББИА с екип от специалисти разработи проект **„Национална стратегия и програма за опазване на книжовното културно наследство в българските библиотеки и осигуряване достъп до него.“** Той има за цел да набележи стъпки за спешни мерки за реставриране, консервиране и дигитализиране на застрашени библиотечни фондове от унищожение, с цел тяхното запазване и осигуряване на достъп до широк кръг от потребители. Визират се изключително редки и ценни екземпляри. През 2013 г. проектът бе представен на национално съвещание с участието на представители на ББИА, Министерството на културата и чуждестранни колеги от Германия и Гърция. Важно е държавата да изработи и да приеме нужните политики за развитие на проекта.

- 2015 г. - вече за десета година **ББИА организира националната библиотечна седмица**

- Като много значим и положителен момент в развитието на библиотечния сектор в България трябва да се отбележи сериозната промяна по отношение на състоянието на библиотеките и информационното обслужване във висшето образование. Болшинството от висшите училища осъзнават ролята на библиотеките за подобряване качеството на образованието, за тяхната конкурентноспособност и за развитието на научните изследвания. Това е причината за сериозните инвестиции в строителството на нови и за реконструкция на съществуващи библиотеки в тях. Влагат се и сериозни финансови ресурси за набавяне на нови източници и за промяна на технологиите. В това отношение сериозна роля играят приетите документи на Националната агенция за оценка и акредитация към Министерския съвет. Те могат да служат за пример за това как държавата е в състояние да участва в регулирането на процесите – дори и при автономни организации, каквито са университетите. Въпросът е на разбиране, на политическа воля и на контрол.

Заключение

Докладът представя основни възлови моменти от случилото и ставащото в библиотечно-информационния сектор в последните 25 години. Очертаната картина е белязана със сериозни проблемни полета поради отсъствието на политика на държавните институции към библиотечно-информационния сектор. Наред с това очертава и определени постижения, най-вече в резултат на активната позиция на библиотечната колегия, най-вече в лицето на професионалната асоциация, на усилия на отделни библиотеки и представители на професията.

В заключение е необходимо да се подчертае – липсва адекватна политика на отговорните държавни институции в нашата страна по отношение разработването, приемането на нормативни документи за библиотеките, както и при тяхното прилагане.

Част от причините се коренят в отсъствието на достатъчен експертен капацитет в институциите. Това важи не само за сектора на обществените библиотеки.

От всичко, което бе посочено дотук, става ясно, че е трудно да се прави сравнение на българският модел към други модели на страни с традиции в библиотечно-информационния сектор. Това се обуславя от неговата разхвърляност, хаотичност и непостоянство. Правят се плахи опити за налагане на стратегии от страна на Министерството на културата и на други организации. Също за реализиране на отделни проекти с валидност върху националната библиотечна инфраструктура. В повечето случаи процесите се развиват под въздействието на натиск от страна на библиотечната колегия, неправителствени организации и експерти, както и в резултат на добронамерени партньорски усилия и финансова подкрепа от чуждестранни институции и фондации.

Необходимо е да се заяви ясно, че държавата няма отношение към изграждането на стратегия и дългосрочна визия за българските библиотеки - в съвременен свят, белязан с термина „информационен“ и подчинен на знанието. Не се осъзнава значението от силен и ефективен библиотечно-информационен сектор за развитието на страната и за демократизацията на обществото. Няма нагласи и разбиране относно поемането на редица социални роли от библиотеките в защита интересите на различните слоеве на населението – най-вече в кризисни моменти.

Връщането на доверието изисква държавните институции да предприемат стъпки за приемане на необходимите нормативни и поднормативни документи и стандарти за библиотеките. Да се преосмисли сериозно финансовата подкрепа за сектора с цел модернизирание на библиотеките, нарастване на техните информационни ресурси и потенциал. Да се разработят документи за бъдещите стратегии, които ще се подкрепят приоритетно.

В това отношение библиотечната колегия, в лицето на професионалната ни организация, винаги е участвала активно, инициирала е разработването и реализацията на важни и структуроопределящи проекти. Пътят е един – добрите намерения, партньорството, с цел да се намерят ефективни решения при ограничен ресурс в полза на хората в нашата страна.

Също така, в глобалният свят и в епохата на общество на знанието, в които живеем, се налага изводът и за търсене на по-

широко участие на нашите библиотеки в контекста на международни програми и проекти, както и на засилване за сътрудничеството с библиотечно-информационните, образователните и др. институции от региона.

До голяма степен това ще зависи и от лидерските умения и професионализма на хората в професията.

Убеден съм, че САМО с обединени усилия ще успяваме да реализираме нашите намерения и мечти – в ползва на хората от нашата страна!!!

Р.С. Благодаря ви за вниманието! Благодаря ви за всичко, което сторихте и което правите за библиотеките, и за хората в България, за да я има!!!

Честит юбилей на ББИА (25 години)!!!

Стара Загора,

04.06.2015 г.

С уважение и любов,

Ваш, Сашо Димчев

Литература

Гергова, А. Държавна политика и библиотечна стратегия. // Книга, четене библиотека : Сб. доклади от три кръгли маси, посветени на проблемите на книжния сектор и библиотечното дело в България, организирани от Министерство на културата. - София, 2008, с. 71-77.

Всеки трети аут от битката за гимназия. // Телеграф, 4 юни 2015, с. 5.

Димчев, А. Глобална информационна инфраструктура. Роля и мисия на библиотеките в променящия се свят. Университетска библиотека № 509 София 2014, УИ „Св. Климент охридски“, 480 с.

Димчев, А. и др. Проектът „Правна регулация за библиотеките и библиотечно-информационните дейности в България” - модел за трансформация на библиотеките / Съавт. А. Дончева и В. Грашкина. // Кирилицата в духовността на европейската информационна цивилизация : Пета нац. науч. конф. с международ. участие, София, 1 ноем. 2007. – София, 2008, с. 424–433.

Димчев, А. Закон за обществените библиотеки – основни положения. // Доклади от XVII национална конференция на СБИР. София, 7-8 юни, 2007. <http://www.lib.bg/konferencii/nk2007/programa.htm/1.11.2007>>.

Димчев, А. Конференциите “София – GLOBENET” 2000 – 2008 г., или как светът ставаше все-по-малък. В: Юбилеен сборник на катедра „Библиотекознаие, научна информация и културна политика. С., 2013, УИ „Св. Климент Охридски“. С. 94-150. <http://elearn.uni-sofia.bg/mod/page/view.php?id=8821>

Димчев, А. Откритият достъп (ОД)“ до информацията и неговото място в Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Опитът на специалност „Библиотечно-информационни науки“ // Год. СУ „Св. Климент Охридски”, Филос. факултет, Кн. Библ.-инф. науки. Т. 5, 2013, с. 5-55. <<http://elearn.uni-sofia.bg/mod/page/view.php?id=8821>>

Димчев, А. Тенденции в развитието на библиотечното законодателство и политика в Европа : Пример за българските библиотеки. // Българската култура между държавата и пазара. – София, 2007, с. 399-408.

Дичев, И. Три понятия за култура, три насоки за културна политика. // Българската култура между държавата и пазара. – София, 2007, с. 38-43.

Дончева, А., А. Димчев. Постигане на ефективност на функциониране на българските библиотеки чрез законодателни промени. // Българската култура между държавата и пазара. – София, 2007, с. 138-145.

Грашкина-Минчева, В., А. Дончева, А. Димчев. Насоки за развитие на обществената библиотека : Ръководство за библиотечни мениджъри. – София : Унив. изд. „Св. Климент Охридски”, 2009. – 126 с.

Закон за обществените библиотеки. // *Държавен вестник*, №. 42, 26 май 2009.

Знеполски, И. Глобализацията: културна и социална идентичност в периферните култури. // Българската култура между държавата и пазара. – София, 2007, с. 44-53.

Кингам, Д. България : един книжен сектор в затруднение. – София, 1998. - 75 с.

Ландри, Ч. Културната политика в България. Доклад на Европейски експертен съвет. – София : Съвет на Европа. Съвет за културно сътрудничество. Европейска програма за преглед на нац. културни политики, 1997. - 176 с.

Меморандум на Министерството на културата и Съюза на българските писатели, Сдружението на българските писатели, Асоциацията на писателите в България, Съюза на преводачите в България, Българската библиотечно-информационна асоциация и Асоциация „Българска книга”. Проект. – 2011. - 3 с.

Наръчник за местни власти по прилагането на Закона за народните читалища и Закона за обществените библиотеки”. – София : Национален фонд „Култура”, 2010. - 136 с.

Насоки на ИФЛА за обществените библиотеки. – София : ББИА, 2011. - 140 с.

Национална библиотека „Св.св. Кирил и Методий : Годишен отчет 2010. – София : НБКМ, 2011. - 126 с.

Огнянова, Н. Стратегия и национална програма за развитието на информационното общество в Република България.
<<http://archive.bild.net/infosoc/report.htm/11.09.2009>>.

Приключи ли Националната кампания за възраждане на библиотеките?
<http://www.lib.bg/index.php?option=com_content&task=view&id=688&Itemid=1/13.11.2011>.

Рединг, В. Ролята на библиотеките в информационното общество. // Конференция на националните библиотеки. Люксембург, 29 септември 2005 г. [Превод].

Томова, Б. След държавата и пазарът, или примирението. // Българската култура между държавата и пазара. – София, 2007, с. 29-37.

УНИЦЕФ: Всеки 5-и млад в България нито учи, нито работи. 2 млрд. лв. губи икономиката от това. 24 часа,
19.05.2015//<http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=4774448//20,05.2015>.

Graskiana, V., A. Dimchev and A. Donceva. The Law for Public Libraries in the Republic of Bulgaria: A model of transformation of the library sector and a prerequisite for the extended access to information. // Globalization and the Management of Information Resources : Intern. Scientific Conf., held in Sofia, Bulgaria, 12-14 November, 2008. - Sofia, 2010, p. 191-196.

Digital Agenda: more open access to scientific information - Commission seeks views. 15/07/2011.

<<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/11/890/03.02.2011>>.

Dimchev, A. The Library. A Journey through Time... In: A Collection of Works by Teaching Staff Members in The department of Libarry Science, Scientific Information and Cultural Policy. Compiler A. Dimchev \ Sofia. “St. Kliment Ohridski” University Press., 2013, p. 61-98.

<http://elearn.uni-sofia.bg/mod/page/view.php?id=8821>

Dimchev, A. To Libraries, with Love. The Library-Information Policy of Bulgaria 1989–2013. (A Collection of Papers, Projects and Articles), Sofia. “St. Kliment Ohridski” University Press., 2013, 288 p. <http://elearn.uni-sofia.bg/pluginfile.php/24017/mod_page/content/34/To%20libraries%20with%20love.pdf>

Rubin, R. Foundations of Library and Information Science. – New York : Neal-Shuman Publishers, 2004. - 581 p.

Приложение 1

БИБЛИОТЕЧЕН ФОНД, ЧИТАТЕЛИ, ПОСЕЩЕНИЯ И ЗАЕТ БИБЛИОТЕЧЕН ФОНД В БИБЛИОТЕКИТЕ ПО СТАТИСТИЧЕСКИ ЗОНИ, СТАТИСТИЧЕСКИ РАЙОНИ И ПО ОБЛАСТИ ПРЕЗ 2013 ГОДИНА

(Брой)

Статистически зони Статистически райони Области	Библиотеки	Библиотечен фонд				Читатели				Посещения	Завет библиотечен фонд	
		наличност на 1. 01	набавени	отчислени	наличност на 31. 12	общо	В това число:				общо	в т.ч. за дома
							с висше образование	жени	деца под 14 години			
Общо за страната	3 938	74 770 366	812 196	734 778	74 849 727	1 031 007	179 571	532 380	343 141	11 477 353	17 690 027	11 226 785
Северна и Югоизточна България												
Северозападен	537	7 227 229	50 851	59 190	7 218 890	117 117	15 861	59 023	43 853	1 242 015	1 825 766	1 098 597
Видин	74	975 793	7 034	9 152	973 675	8 800	1 350	4 684	2 798	140 929	214 071	153 001
Враца	74	1 229 751	9 729	3 864	1 235 616	20 123	2 755	10 834	7 610	291 718	449 784	227 941
Ловеч	124	1 510 648	10 586	11 202	1 510 032	21 978	2 938	9 973	7 184	224 342	276 823	171 950
Монтана	110	1 250 563	7 084	12 580	1 245 067	23 246	2 510	10 701	9 969	213 283	316 588	149 226
Плевен	155	2 260 474	16 418	22 392	2 254 500	42 970	6 308	22 831	16 292	371 743	568 500	396 479
Северен централен	641	10 485 656	89 594	102 776	10 472 713	158 952	24 921	78 261	53 811	2 025 593	2 998 187	2 149 074

БИБЛИОТЕЧЕН ФОНД, ЧИТАТЕЛИ, ПОСЕЩЕНИЯ И ЗАЕТ БИБЛИОТЕЧЕН ФОНД В БИБЛИОТЕКИТЕ ПО СТАТИСТИЧЕСКИ ЗОНИ, СТАТИСТИЧЕСКИ РАЙОНИ И ПО ОБЛАСТИ ПРЕЗ 2013 ГОДИНА

(Брой)

Статистически зони Статистически райони Области	Библиотеки	Библиотечен фонд				Читатели				Посещения	Заен библиотечен фонд	
		наличност на 1. 01	набавени	отчислени	наличност на 31. 12	общо	В това число:				общо	в т.ч. за дома
							с висше образование	жени	деца под 14 години			
Велико Търново	183	3 891 330	30 516	56 243	3 865 842	53 563	11 690	26 804	15 381	793 740	1 184 342	857 241
Габрово	82	1 522 613	12 355	8 979	1 525 989	17 163	3 198	8 343	5 386	189 927	287 337	222 424
Разград	146	1 551 245	9 631	6 959	1 553 917	31 210	2 864	13 929	11 915	367 497	532 161	451 393
Русе	111	2 315 704	29 060	16 876	2 327 888	38 118	5 516	19 722	12 088	417 227	730 058	435 335
Силистра	119	1 204 764	8 032	13 719	1 199 077	18 898	1 653	9 463	9 041	257 202	264 289	182 681
Североизточен	664	8 908 571	93 698	82 240	8 920 029	157 186	24 437	80 189	53 937	1 634 138	2 589 523	1 575 793
Варна	227	3 428 892	40 830	49 086	3 420 636	70 395	12 854	36 619	19 269	610 097	1 224 213	688 781
Добрич	130	1 704 761	21 196	12 270	1 713 687	23 766	3 993	11 981	9 113	246 425	357 162	205 095
Търговище	136	1 262 388	9 728	5 475	1 266 641	28 307	3 163	14 854	11 645	384 713	513 904	322 008
Шумен	171	2 512 530	21 944	15 409	2 519 065	34 718	4 427	16 735	13 910	392 903	494 244	359 909

БИБЛИОТЕЧЕН ФОНД, ЧИТАТЕЛИ, ПОСЕЩЕНИЯ И ЗАЕТ БИБЛИОТЕЧЕН ФОНД В БИБЛИОТЕКИТЕ ПО СТАТИСТИЧЕСКИ ЗОНИ, СТАТИСТИЧЕСКИ РАЙОНИ И ПО ОБЛАСТИ ПРЕЗ 2013 ГОДИНА

(Брой)

Статистически зони Статистически райони Области	Библиотеки	Библиотечен фонд				Читатели				Посещения	Завет библиотечен фонд	
		наличност на 1. 01	набавени	отчислени	наличност на 31. 12	общо	В това число:				общо	в т.ч. за дома
							с висше образование	жени	деца под 14 години			
Югоизточен	579	8 251 271	214 735	208 101	8 258 223	142 101	25 525	73 406	50 644	1 475 742	2 630 302	1 772 348
Бургас	214	3 334 010	162 855	166 119	3 331 064	67 137	13 216	35 584	22 479	570 176	993 364	704 375
Сливен	137	1 622 793	23 695	13 228	1 633 260	33 312	5 320	15 680	12 629	442 988	661 679	433 167
Стара Загора	123	2 179 934	15 924	20 835	2 175 023	26 105	4 879	14 419	8 786	284 790	621 453	388 821
Ямбол	105	1 114 534	12 261	7 919	1 118 876	15 547	2 110	7 723	6 750	177 788	353 806	245 985
Югозападна и Южна Централна България												
Югозападен	753	29 087 043	260 708	208 389	29 140 748	248 549	56 126	129 622	72 916	3 034 597	4 435 596	2 403 111
Благоевград	169	2 532 509	75 776	13 783	2 594 502	41 113	5 640	19 495	20 403	473 587	592 891	429 736
Кюстендил	107	1 451 501	6 661	8 424	1 449 738	16 918	3 294	7 937	6 033	159 716	197 192	151 635
Перник	85	1 110 051	7 440	6 007	1 111 484	15 125	2 704	7 772	5 640	172 755	226 584	156 009

БИБЛИОТЕЧЕН ФОНД, ЧИТАТЕЛИ, ПОСЕЩЕНИЯ И ЗАЕТ БИБЛИОТЕЧЕН ФОНД В БИБЛИОТЕКИТЕ ПО СТАТИСТИЧЕСКИ ЗОНИ, СТАТИСТИЧЕСКИ РАЙОНИ И ПО ОБЛАСТИ ПРЕЗ 2013 ГОДИНА

(Брой)

Статистически зони Статистически райони Области	Библиотеки	Библиотечен фонд				Читатели				Посещения	Завет библиотечен фонд	
		наличност на 1. 01	набавени	отчислени	наличност на 31. 12	общо	В това число:				общо	в т.ч. за дома
							с висше образование	жени	деца под 14 години			
София окръг	141	1 806 050	13 787	52 622	1 767 215	27 897	4 143	17 163	11 805	361 302	502 363	335 689
София (столица)	251	22 186 932	157 044	127 553	22 217 809	147 496	40 345	77 255	29 035	1 867 237	2 916 566	1 330 042
Южен централен	764	10 810 596	102 610	74 082	10 839 124	207 102	32 701	111 879	67 980	2 065 268	3 210 653	2 227 862
Кърджали	108	1 160 556	4 720	8 734	1 156 542	21 480	3 434	10 619	9 547	234 987	333 712	215 297
Пазарджик	128	1 703 189	10 797	4 829	1 709 157	38 074	5 002	18 644	12 577	364 611	486 457	406 711
Пловдив	253	4 635 631	62 145	31 714	4 666 062	94 283	17 134	55 216	24 775	972 369	1 605 040	1 040 934
Смолян	129	1 357 467	12 099	15 288	1 354 278	20 980	3 226	12 716	8 624	214 930	269 121	167 222
Хасково	146	1 953 753	12 849	13 517	1 953 085	32 285	3 905	14 684	12 457	278 371	516 323	397 698

¹Националната библиотека "Св. св. Кирил и Методий", регионалните, общинските и читалищните библиотеки, библиотеките към висшите училища, училищните и специални библиотеки.

НСИ - 21.05.2015